

Система та критерії оцінювання навчальних досягнень з історії та основ правознавства

Основним документом та орієнтиром для добору методичних прийомів навчання, шаблоном критеріїв оцінювання результатів пізнавальних зусиль школярів слугує освітня програма закладу освіти, складовою якої є навчальна програм.

У загальних вимогах до оцінювання навчальних досягнень учнів зміст рівнів навчальних досягнень для курсів історії у 5 -11 класах доцільно трактувати так:

- на першому, початковому рівні, учень/учениця спроможні тільки на фрагментарне відтворення історичної інформації. Вони, зокрема, здатні пригадати окремі її одиниці: дати, імена, терміни, короткі вислови (одне-два речення) і не виявляють предметних умінь. Здатність пригадати те, що вивчалось, свідчить про намагання учня/учениці виконати завдання та потенційні можливості добитися кращого результату;

- на другому, середньому рівні учень/учениця спроможні на повноцінне відтворення історичної інформації. Розуміючи поверхневі зв'язки між її одиницями, наприклад, між особою, діями, вчиненими за її участі, часом та місцем цієї діяльності, вони можуть не тільки передати почуте, побачене, прочитане, а й розкрити його зміст своїми словами, доречно вживаючи історичну термінологію. Здатність наповнити смислом джерельну інформацію свідчить про вдумливість та старанність учня/учениці, а також про наявність у нього/неї базових умінь: слухати, читати, писати, ставити та відповідати на запитання, розповідати, описувати тощо;

- на третьому, достатньому рівні учень/учениця спроможні на перетворення, відбір, співставлення та поповнення осмисленої ними історичної інформації. Вони володіють уміннями встановлювати глибинні, наприклад, причинно-наслідкові, мотиваційні зв'язки, можуть згрупувати однорідні та відібрати потрібні для повнішого розкриття теми події, виділити системотворні ознаки/риси історичного явища/процесу, встановити подібне і відмінне в однорідних фактах, підібрати аргументи та контраргументи до відомого судження, перевести сформатовану кимось інформацію в інший формат (наприклад, з вербальної у графічну і навпаки). Здатність учня/учениці

оперувати джерельним матеріалом свідчить про систематичне цілеспрямоване учіння та про готовність до творчої діяльності;

- на четвертому, високому рівні учень/учениця спроможні на власне (суб'єктивно нове) бачення історичного процесу. Аналізуючи та синтезуючи інформацію з різних джерел, як вторинних (підручник, науково-популярні та художні твори), так і первинних (речові пам'ятки, актові документи, спогади та ін.), вони розмірковують на задані теми, висловлюють та обстоюють власні судження щодо діяльності історичних осіб, значення історичних фактів, трактування подій їх дослідниками тощо. Здатність учня/учениці творити суб'єктивно нове пояснення історичних подій, вчинків історичних постатей,

суголосне до цінностей та уявлень відповідного часу чи відповідної групи людей, свідчить про досягнення ними мети загальної історичної освіти.

Навчальні досягнення учнів оцінюються у процесі навчання (поточне оцінювання) та по завершенні якогось його етапу, періоду (тематичне, семестрове, річне). Результати такого оцінювання у класному журналі фіксуються у балах за 12-бальною шкалою.

Поточне оцінювання здійснюється у процесі поурочного вивчення теми та часто використовується для коригування процесу викладання. Оцінюються відповіді на запитання, поставлені у ході індивідуального, групового та фронтального опитування, виконані практичні роботи: результати опрацювання джерел (текстових, візуальних, робота з діаграмами, графіками, схемами), заповнення контурних карт, різні види письмових робіт, а також продукти взаємоконтролю учнів у парах і групах. Учитель самостійно приймає рішення, чи фіксувати у балах усі встановлені ним у процесі поточного оцінювання результати учіння.

Окремі завдання або запитання, за які можна виставити оцінний бал, не можуть бути оцінені у масштабі усієї 12-бальної шкали. Наприклад, оцінка виконаного історичного диктанту або відповідей на усні запитання репродуктивного характеру – це, максимум, 6 балів, бо завдання поставлено так, що учень/учениця мали змогу тільки більш або менш повно відтворити вивчене (дати – події, особи, терміни). Оцінка заповненої хронологічної таблиці або контурної карти – це, максимум, 9 балів, як і письмове домашнє завдання. Учень/учениця тільки проаналізували надану їм історичну інформацію, виділили головне та перетворили відоме їм в інший формат. **Оцінювати у 12-балів** можна тільки відповіді на проблемні запитання, виконання творчих завдань (наприклад, есе), проєктів.

Критерії оцінювання роботи в контурних картах.

Робота в контурних картах є частиною формування просторової компетентності як одної зі складових історичної компетентності. Може виконуватись як частина практичної роботи чи узагальнення після вивчення теми:

Перевірка може здійснюватися декількома методами:

- виклик до дошки одного з учнів, щоб той намалював умовно креслення своєї контурної карт;
- учень пояснює і коментує зображення на контурній карті;
- вчитель перевіряє окремо кожну роботу.

Критерії оцінювання роботи:

1. Вміння точно та правильно виконувати завдання по карті.
2. Вміння точно та охайно наносити об'єкти та написи на карту.
3. Наявність в роботі умовних позначок та їх пояснення (легенда карти).
4. Дотримання правил роботи з картою.
5. Відсутність помилок.
6. Охайність у введенні карти, не повинно бути обмальованих, порваних і зіпсованих сторінок.
7. Своєчасна задача роботи.

Робота з контурною картою – це класна практична робота, результати її виконання можна оцінювати у масштабі 1- 9 балів.

Критерії оцінювання практичних робіт.

Програмою з історії та основ правознавства (в усіх класах) в межах кожної теми передбачено **проведення практичних робіт**. Виконання практичних робіт сприяє глибшому засвоєнню нового матеріалу учнями та формуванню й розвитку у них загальнонавчальних і спеціальних предметних умінь.

Практична робота – це, переважно, самостійна робота учнів над окремими питаннями теми, мета якої – опрацювати різноманітні джерела знань: підручник, текстові та візуальні джерела, інтернет-ресурси, музейні експозиції, відомості місцевих історичних пам'яток тощо. Така робота може виконуватися як у класі, так і вдома, але з обов'язковою презентацією її результатів на уроці.

Практичні заняття можуть бути реалізовані в двох варіантах за вибором учителя чи учнів.

Перший варіант – як метод під час опрацювання нового матеріалу, узагальнення (в класі чи вдома) з презентацією результатів роботи в класі, перевірки домашнього завдання або другий варіант – як окремий вид уроку. **Оцінювання результатів пізнавальної діяльності учнів на такому уроці відбувається на розсуд учителя.**

Критерії оцінювання обов'язкових письмових узагальнювальних чи контрольних робіт

Формати (усні, письмові, електронні, комбіновані) завдань для уроків узагальнення та/або тематичного контролю учителі обирають на власний розсуд. На уроці тематичного контролю оцінюється результати виконання завдань усіх присутніх учнів. Виставлені бали за такі уроки допомагають визначити перебіг динаміки пізнавальної діяльності учнів та об'єктивно здійснювати тематичні, а згодом і семестрові оцінювання. При виставленні тематичної оцінки враховуються всі види навчальної діяльності, що підлягали оцінюванню протягом вивчення теми.

Для тематичного контролю сьогодні найчастіше використовується тест – комплекс різнорівневих завдань, які сумарно перевіряють досягнення учнями хоча б найбільш важливих із зазначених у Програмі очікуваних результатів учіння матеріалу теми.

Тематичний тест може мати завдання усіх чотирьох, трьох, починаючи з другого, та двох, починаючи з третього, рівнів. У цьому тесті можна поєднати завдання із заданою відповіддю (закриті: на вибір одного, кількох варіантів, встановлення послідовності та відповідності) та завдання із планованою відповіддю (відкриті: на пропуски частин речення, короткий та розгорнутий вислів). Він також може складатись тільки із різнорідних відкритих завдань. Завдання, які перевіряють базові для даної теми знання, у тест можна не включати. Натомість можна вимагати, щоб учні, які не знають як виконати завдання високого рівня (так звані творчі), перелічили дотичні до теми цього завдання факти. Це дозволить їм претендувати на бал від одного до шести або до дев'яти. Учень, що претендує на бал високого рівня, він має виконати завдання творчого характеру (есе, тези відповіді на проблемне запитання, твір-мініатюра чи малюнок на задану тему).

Оцінка за тематичну письмову роботу або учнівський проєкт має пріоритетне значення. Якщо вчитель не проводив тематичного контролю, оцінка за тему – це бал, що переважає серед поточних, виставлених за виконання різних завдань.

Орієнтовна структура комплексного тесту:

I рівень

Тестові завдання з однією відповіддю(0.5 бала)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6

II рівень

Тести на встановлення відповідності, хронологічної послідовності, тести з множинним вибором відповіді (по 1 чи 1.5 бали).

1

2

3

Або

1

2

III рівень

Визначення термінів та понять, характеристика історичних постатей, заповнення таблиці чи схеми, тощо(на вибір вчителя) (3 бали).

IV рівень

Завдання творчого чи аналітичного характеру(есе, твір – мініатюра, репортаж, робота з джерелами) (3бали).

Критерії оцінювання навчальних досягнень з правознавства за ведення дискусії

Початковий

1 Учень (учениця) пасивно слухає дискусію і не розуміє її тему, не володіє знаннями з цієї теми.

2 Учень (учениця) частково розуміє тему дискусії, але виявляє епізодичні знання з цієї теми в процесі висловлення

3 Учень (учениця) розуміє тему дискусії, але володіє незначними знаннями з цієї теми.

Середній

4 Учень (учениця) з допомогою вчителя репродуктивно відтворює частину навчального матеріалу за темою дискусії одним-двома простими реченнями.

5 Учень (учениця) відтворює основний навчальний матеріал за темою дискусії, здатний з помилками й неточностями формулювати власну точку зору.

6 Учень (учениця) виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу за темою дискусії. Його (її) думки правильні, але недостатньо осмислені. Учень (учениця) у цілому правильно використовує окремі терміни, аналізує прості життєві ситуації.

Достатній

7 Учень (учениця) правильно відтворює навчальний матеріал за темою дискусії, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок. Під час дискусії вміє застосовувати метод аналогії.

8 Знання учня (учениці) є достатніми, він (вона) застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між соціальними (політичними, економічними) явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність.

9 Учень (учениця) добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у ході дискусії, уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією. Думки його (її) логічні, хоч і мають неточності.

Високий

10 Учень (учениця) має повні, глибокі знання за темою дискусії, здатний(а) використовувати їх у практичній діяльності, робити висновки, узагальнення. Висновок лише частково відповідає тезі або лише частково пов'язаний з аргументами та прикладами.

11 Учень (учениця) має гнучкі знання в межах вимог навчальних програм та правил ведення дискусій, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, уміє знаходити інформацію та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми, доводити власну точку зору.

12 Учень (учениця) має системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм та правил ведення дискусій, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати,

оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації, приймати рішення. Ґрунтовно викладає питання, висловлює власну позицію й переконливо її аргументує; самостійно знаходить, оцінює та використовує джерела інформації, зокрема наочні, уміє узагальнити вивчений матеріал, використовує набуті знання й уміння у ході дискусій.

Критерії оцінювання навчальних досягнень з основ правознавства за розв'язання юридичних задач

Початковий

1-3 Розв'язування юридичних задач учнями з початковим рівнем знань не передбачено. Учні виконують тестові завдання, які передбачають виявлення рівня предметних компетентностей.

Середній

4 Учень (учениця) дає відповідь на окреме завдання юридичної задачі за допомогою вчителя, репродуктивно відтворює частину навчального матеріалу теми одним-двома простими реченнями, формулює визначення юридичного поняття. Учень (учениця) зовсім не розв'язує задачі або розв'язує її невірно; опис та розв'язок є повністю ідентичним опису і розв'язку задачі іншим(ою) учнем (ученицею).

5 Учень (учениця) відтворює окрему частину основного змісту навчальної теми, відповідаючи на запитання вчителя, визначає одну-дві окремі ознаки правових понять. Учень (учениця) розв'язує її невірно, без розуміння необхідної нормативноправової бази.

6 Учень (учениця) у цілому відтворює частину навчального матеріалу теми, у цілому правильно використовує окремі юридичні терміни, аналізує прості юридичні ситуації, може користуватися за допомогою вчителя (зразок, пам'ятка) окремими положеннями нормативних актів. Учень (учениця) розв'язує завдання без належного теоретичного обґрунтування результатів, але хід розв'язання і результат вірний.

Достатній

7 Учень (учениця) самостійно відтворює окрему частину теми, застосовуючи мінімальну юридичну термінологію, уміє дати визначення понять, аналізує зміст правових документів за простим планом, розв'язує елементарні юридичні задачі за допомогою вчителя, знаходить окремі правові норми в тексті нормативних актів.

8 Учень (учениця) в основному володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією; може співставляти, узагальнювати інформацію за допомогою учителя; складати прості таблиці, схеми, аналізувати положення нормативно-правового акту за допомогою вчителя.

9 Учень (учениця) оперує вивченим матеріалом на рівні теми, може самостійно його відтворювати, аналізувати положення нормативно-правових актів, підтверджувати одним-двома аргументами висловлене ним судження про правове явище; самостійно розв'язувати юридичні задачі середнього рівня складності. Учень (учениця) дає неповнута необґрунтовану відповідь. Відповідь містить теоретичне обґрунтування отриманого результату, але не завжди посилається на відповідні законодавчі та нормативні акти.

Високий

10 Учень (учениця) вільно викладає правові питання, застосовуючи необхідну юридичну термінологію; уміє вирішувати за допомогою вчителя тестові завдання вищого рівня; самостійно складати таблиці, структурно-логічні схеми з правових питань, аналізувати правові ситуації.

11 Учень (учениця) має гнучкі знання в межах вимог навчальної програми та правил ведення дискусій, аргументовано використовує їх під час розв'язання юридичних завдань, уміє знаходити інформацію у джерелах права та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми, доводити власну точку зору. Учень (учениця) дає повну та обґрунтовану відповідь. Вона складається з доцільного і логічного теоретичного обґрунтування отриманого результату, вірного посилання на відповідні законодавчі та нормативні акти, але має окремі неточності у формулюваннях.

12 Учень (учениця) ґрунтовно викладає правові питання, висловлює власну позицію й переконливо її аргументує; самостійно знаходить, оцінює та використовує джерела юридичної інформації, зокрема наочні, уміє узагальнити вивчений матеріал, використовує набуті знання й уміння у ході самостійного вирішення юридичних задач. Учень (учениця) дає повну, вичерпну відповідь. Вона складається з правильного юридичного результату, доцільного і логічного теоретичного обґрунтування виконаних розмірковувань; вірного посилання (за необхідністю) на відповідні законодавчі та нормативні акти.

Критерії оцінювання проєктної діяльності на уроках історії

Для конкретного проєкту варто зазначити перелік критеріїв оцінювання й задалегідь оголосити учням на перших етапах проєктування.

Критерії оцінювання проєкту.

Рівні	Зовнішня оцінка	Оформлення й виконання	Захист, презентація
Високий	<p>У процесі роботи використані різноманітні методи дослідження й обробки отриманих результатів, була продемонстрована нестандартність мислення. Прийняті рішення доведені, висновки аргументовані. Кожен з учасників проєкту працював активно, рішення приймалися колективно; учасники демонстрували взаємодоповнюваність, взаємодопомогу, демократичність і діловитість у спілкуванні.</p>	<p>Проєкт демонструє реальну, практичну спрямованість і значимість. Учні продемонстрували творчість, оригінальність. Цитування й бібліографія оформлені відповідно до вимог. Усі записи виконані якісно, відповідно до стандартних вимог. Рецензія відповідає вимогам.</p>	<p>Доповідь вирізняється якістю, переконаністю й переконливістю, аргументованістю. Продемонстрована глибина знань з предмету, ерудованість. Доповідач готовий до дискусії, повно відповідав на запитання, має ділову й вольову якість. Продемонстрована культура мовлення. Використана наочність.</p>
Достатній	<p>Висунуті актуальні проблеми, але проникнення в них недостатнє. У процесі роботи використані різноманітні методи дослідження й обробки отриманих результатів, але учні мислили стандартно.</p>	<p>Проєкт демонструє реальну, практичну спрямованість і значимість. Учні працювали за зразком, стандартно. Допущені окремі помилки в цитуваннях та оформленні бібліографії. У записах</p>	<p>Доповідь переконлива, але не всі твердження достатньо аргументовані. Не продемонстрована глибина знань з предмету. Доповідач має ділову й вольову якість, готовий до дискусії, але наявні недоліки у відповідях на запитання.</p>

	<p>Висновки й рішення недостатньо аргументовані. Учасники проєктування працювали активно, колективно приймали рішення, але між їхніми діями спостерігалася неузгодженість.</p>	<p>спостерігалися окремі порушення стандартних вимог. Рецензія відповідає вимогам.</p>	<p>Допущені мовленнєві недоліки. Використана наочність.</p>
Середній	<p>Проєкт не має соціальної значущості, проблеми не вирізняються актуальністю, розроблені поверхнево. Учні мислили стандартно. Рішення й висновки не аргументовані. Учні працювали неактивно, неузгоджено.</p>	<p>Проєкт не має практичної спрямованості. Записи виконані з порушенням стандартних вимог. Рецензія оформлена неправильно.</p>	<p>Доповідь недостатньо аргументована, не переконлива. Знання з предмету поверхневі. Мовлення не розвинене. Наочність відсутня.</p>
Низький	<p>Проєкт не має висновків, чітко висловлених рішень. Не всі учні працювали над проєктом.</p>	<p>Проєкт не має практичної спрямованості. Допущені мовні та мовленнєві помилки, порушення вимог. Рецензія відсутня.</p>	<p>Доповідь не підготована. Рівень знань з предмету низький. Мовлення не розвинене. Наочність відсутня.</p>

Критерії оцінювання електронних презентацій на уроках історії та основ правознавства

Вимоги до структури та змісту презентацій

- Стислий виклад матеріалу, максимальна інформативність тексту.
- 12-18 слайдів (power point).
- Ретельно структурована інформація з акцентом на правові аспекти питання, проблеми, завдання, тощо.
- Наявність коротких та лаконічних заголовків, маркованих та нумерованих списків.
- Важливу інформацію (наприклад, висновки, визначення, правила тощо) треба подавати великим та виділеним шрифтом і розміщувати в лівому верхньому кутку слайда.
- Другорядну інформацію бажано розміщувати внизу слайда.
- Кожному положенню (ідеї) треба відвести окремий абзац.
- Головну ідею треба викласти в першому рядку абзацу.
- Використовуйте табличні форми подання інформації (діаграми, схеми) для ілюстрації найважливіших фактів, що дасть змогу подати матеріал компактно й наочно.
- Графіка має органічно доповнювати текст.
- Пояснення треба розміщувати якнайближче до ілюстрацій, із якими вони мають з'являтися на екрані одночасно.
- Усю текстову інформацію потрібно ретельно перевірити на відсутність орфографічних, граматичних і стилістичних помилок.

Додаткові вимоги до змісту презентацій

- Кожен слайд має відображати одну думку.
- Текст має складатися з коротких слів та простих речень.
- Рядок має містити 6—8 слів.
- Всього на слайді має бути 6—8 рядків.
- Загальна кількість слів не повинна перевищувати 50.
- Дієслова мають бути в одній часовій формі.
- Заголовки мають привертати увагу аудиторії та узагальнювати основні положення слайду.
- У заголовках мають бути і великі, і малі літери.
- Слайди мають бути не надто яскравими – зайві прикраси лише створюють бар'єр на шляху ефективної передачі інформації.
- Кількість блоків інформації під час відображення статистичних даних на одному слайді має бути не більше чотирьох.
- Підписи до ілюстрації розміщуються під нею, а не над нею.
- Усі слайди презентації мають бути витримані в одному стилі.

Загальні правила використання шрифтів

- напівжирний шрифт – назви структур документа,
- курсив – логічний наголос, зокрема, на формулюванні основних положень, означень тощо, • “прямий” звичайний – основний масив інформації.

